

věcech. K evropské „druhé“ reformaci byl Komenský kritický, protože se z theologických důvodů nemohl smířiti s rozdrobeností protestantismu. Lutherovo vystoupení zařadil do vzestupné linie stálého přibývání známosti Boží vůle, zjevené v Kristu a v Písmu, ale z něho stále plněji a celeji osvojované. Tento názor zakotvil v přesvědčení o Hospodinově hospodaření s časem, spějícím k eschatologickému cíli. Luther, který vcelku souhlasil s bratrskou konfesí, vykonal především základní dílo očisty církve. Ale novostavba církve se u jeho nástupců zastavila jaksi v přízemku. Bratrskému poselství rozuměl Komenský v tom smyslu, že varovalo před zjednodušováním a tak vyprazdňováním evangelia sebevýstižnější zkratkou a že volalo k tomu, aby Kristu byla přiznána jeho královská práva. Protože myslel po výtce eschatologicky, odhodlával se Komenský k relativisování přínosu „druhé“ reformace se svého hlediska z theologické nutnosti. Jeho theologie dějin nepřipouštěla, aby některá doba církevních dějin byla povyšována na vzor. Povahu vzoru měl pro Komenského pouze věk budoucnosti Boží a Kristovy.

Měla-li Jednota bratrská v průběhu svých dějin, jak jsme naznačili, dost bohosloveckých vůdců tvořivé myšlenky, patřilo přece ve všech údobích jejího vývoje k jejímu svérázu, že *hodnotila theologii jako sborovou, obecnostní funkci celé církve*, případně jako společný úkol všech služebníků Slova. Proto jsou její theologické výpovědi napořád více dílem synodů a porad Úzké rady než výsledkem individuálního spekulativního úsilí. Vyznání, zpěvy, katechismy a bohatá ostatní literatura, kterou vydávala, představují, jak postihl již Antonín Gindely [1854], „lidové písemnictví theologické a jsou příkladem podnikavosti lidu, jenž vzal odpovědnost za theologické rozhodování do svých rukou“. Z tohoto pravidla příliš nevybočuje ani mohutná osobnost Komenského, ba na jeho nápravné návrhy církevní, pedagogické a politické, požadující výrazně a důrazně spolupráci povolanych bohoslovců, vědců a státníků, působila jistě i tradice bratrských synodů, kde se jednotlivci podřizovali společné úradě.

## Prameny bratrské theologie

PRVNÍM A ZÁKLADNÍM PRAMENEM bratrského bohosloví bylo a zůstalo *Písmo svaté* jako svědectví o Boží lícné vůli a o Božím spasitelném jednání pro člověka v Ježíši Kristu. K autoritě Písma se Bratři hlásili od první chvíle. Pravda Písma jim přitom nikdy neznamenalala individualistický výkon lidského porozumění. Byla jim autoritou v církvi, v obecnství víry. Výklad Písma podnikali jako čin koinonický. Byli přesvědčeni, jmenovitě do poloviny 16. století, že se pravda Písma svatého člověku otvírá od okamžiku, kdy je v něm písmařsky věrným kázáním vzbuzena víra spolu s láskou a nadějí. K tomu nemůže docházeti mimo nástrojovou službu církve. Zde zůstávalo bratrské pojetí věrno Augustinovu rozpoznání, že by křesťan neuvěřil evangelium, kdyby ho k tomu neměla autorita obecné církve.

Bratři ovšem vyznávali, že jestliže Písmo mluví především v církvi, mluví zároveň k ní jako její protějšek. Církev, třebaže je nezbytnou vykladačkou a sdělovatelkou svědectví Písma, je Písmem svatým měřena, podrobena jeho kritické normě.

Výkladu celého Písma se musí církev odvažovat poslušně ve smyslu interpretace už apoštolské, to znamená: Starého Zákona jest užívatí ve světle Zákona Nového. Toto přesvědčení vedlo v první generaci Bratří někdy k zatlačování Starého Zákona do pozadí i k tomu, že se Jednota nadlouho spokojovala vydáváním jen českého Nového Zákona [1518, 1525, 1564, 1568]. Své učení vydávala ovšem za učení celého Písma obou Zákonů, ano mohla je předkládat vzdělavcům přímo jako obranu Písma svatého [Apologia sacrae Scripturae, 1511]. Nicméně ve své konfesi, zdůrazňující autoritu Písma v jeho kanonickém rozsahu, vyzdvihla, že její kazatelé vykládají „zvláště svatá Čtení [Evangelia] a Epištoly podlé nařízení církve starodavního“.

Jak pěkně pověděl B. Matěj Červenka [1564], naučili se Bratři rozumět Písmu jako neodmyslitelnému, výchozímu, i když